

УДК 378.147.88

О. Ф. Євсюков

ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА У РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ САМОСТІЙНОСТІ МАГІСТРАНТІВ

У статті розглядається позааудиторна робота магістрантів зі спеціальності 8.18010021 – «Педагогіка вищої школи». Проведений аналіз діяльності магістрантів в ході виконання науково-дослідної роботи. Визначено, що самостійність стає рисою особистості магістранта в ході самостійної роботи, і характеризується постійною потребою самостійно вивчати і вирішувати певні завдання і проблеми, як в процесі навчання, так і в професійній діяльності.

Ключові слова: викладач; вища школа; магістрант; магістратура; позааудиторна робота; самореалізація; самостійність.

Постановка проблеми. Йде в минуле основне завдання вищої школи, що трактувалось як передача культурного досвіду у вигляді логічно завершеної системи знань, формування у студентів наукової картини миру. На зміну приходить нова функція вищої освіти – бути суб'єктом перетворення суспільства, сприяти розвитку самостійної і відповідальної особи, вихованню творчої індивідуальності. Основою вищої освіти стають нові цінності, зокрема саморозвиток. Звідси і нові вимоги до підготовки викладачів яких готує магістратура зі спеціальності 8.18010021 – «Педагогіка вищої школи».

Вища педагогічна освіта відповідальна за появу нового викладача, що знайшов позицію суб'єкта власного перетворення, що усвідомив себе, свої можливості, здібного до розуміння і ухвалення молоддю, до духовного єднання з ними, до підтримки їх внутрішніх сил.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різних аспектів самостійної навчальної роботи студентів є однією з важливих проблем педагогічної теорії і практики, а її вивченням займалось широке коло дослідників. У працях вітчизняних і зарубіжних учених висвітлено різні сторони проблеми самостійної навчальної роботи, у яких: значна увага приділяється управлінню самостійною пізнавальною діяльністю студентів вченими В. І. Бондар, Т. В. Га-

бай, Є. І. Машбиць та ін.; підкреслюють важливість навчання студентів умінням і навичкам самоосвітньої діяльності О. О. Абдуліна, А. К. Громцева, В. О. Якунін та ін.; розглядаються питання розвитку самостійної пізнавальної діяльності в роботах Н. А. Половнікова, Т. І. Шамова, Є. М. Шиянов, Г. І. Щукіна та ін. Таким чином, практично всі автори, що досліджують феномен саморозвитку, як один з його компонентів виділяють самостійність.

Метою даної статті є аналіз позааудиторної роботи магістрантів зі спеціальності 8.18010021 – «Педагогіка вищої школи» і особливо їх самостійна робота в ході участі в науково-дослідній роботі магістратури.

Виклад основного матеріалу. Самостійність є необхідною умовою ефективності будь-якої діяльності: навчальної, виробничої, громадської, розумової, пізнавальної та ін. Вираження самостійності – вчинки, дії, висловлювання, оцінка особистості стосовно як тих, хто оточує, так і самої себе. Тобто самостійність – це не риса волі або характеру, здібностей або мислення, а більш складна, інтегративна особистісна риса (Курлянд З. Н. та ін., 2007, с. 157). Продовжуючи, автори висловлюють свою думку що самостійність не є вродженою властивістю людини. Ця якість виникає і розвивається в процесі життєдіяльності індивіда, і виявляється в результатах його діяльності, у характері ставлення до

довкілья і в спрямованості поведінки. Тому, коли набувається така риса, особистість починає процес само-реалізації.

Під самореалізацією в педагогіці розуміється здійснення себе, виявлення і, внаслідок цього, розвиток своїх можливостей: пред'явлення і збагачення сенсів діяльності і поведінки, здійснення спектру потреб, поглиблення смаків, посилення свободи індивідуального розвитку і творчості і ін. З погляду філософії, самореалізація – це здійснення сенсу і реалізація цінностей.

Самореалізацію як реалізацію цінностей не можна розглядати без прив'язки до етичних критеріїв особи. У гуманістичній педагогіці особливими функціями діяльності викладача визнаються терапевтична і духоукріплююча. Осмислення цих функцій як магістрантами, так і викладачами дозволяє усвідомити важливість досвіду духовного самозбирання, формування у себе високих відчуттів як провідних регуляторів професійної діяльності. Отже, встає питання про філософську і психологічну самоосвіту і магістрантів, і викладачів магістратури.

Як раз для сучасному суспільства необхідний викладач вищої школи, спроможний оперативно приймати нешаблонні рішення, діяти самостійно, творчо. На жаль, достатня частина магістрантів не прагне виявляти свої здібності, вважаючи за краще діяти в рамках вимог, що пред'являються, вважаючи для себе дуже багато що неможливим. Зважаючи на це актуальне питання про створення умов, при яких починається здійснюватись

Позааудиторна діяльність представляє великі можливості для самореалізації. Це участь в роботі наукових шкіл, творчих об'єднань, конкурсах, конференціях і т. ін. Саме ця діяльність володіє найбільшим числом мір свободи, саме в цій діяльності відбувається тісніше міжособистісне неформальне спілкування магістрантів,

викладачів, адміністрації ВНЗ, відбувається культурне збагачення і духовне самозміцнення особи, розвиток і поглиблення смаків і т. ін. Навчальна ж діяльність сприймається як обов'язкова, але не захоплива і особово-значуща. Навчання – процес досить складний і своєрідний. Він далекий від того, яким його інколи уявляють: викладач вищої школи читає лекції і дає студентам відповідний обсяг знань. Оволодіння знаннями – це, в першу чергу, процес наполегливої активної діяльності мозку людини. В умовах переходу людства до інформаційно-технологічного суспільства, до суспільства знань, даремно сподіватися, що за роки навчання у вищому навчальному закладі можна запастися потрібними знаннями на все життя. Зміст знань оновлюється надзвичайно швидко, а тому головним завданням вищої школи поряд із задоволенням потреб особи в інтелектуальному, культурному й моральному розвитку є оволодіння майбутнім фахівцем ефективними і раціональними методами самостійної навчальної роботи (Кузьмінський А.І., 2011, с. 308).

Саморозвиток магістранта – процес двосторонній, взаємообумовлений обома суб'єктами педагогічного процесу магістратури. Формування високого рівня самостійної роботи створює можливості для переносу акцентів в навчальному процесі на вироблення у магістрантів міцних умінь, необхідних майбутньому викладачу вищої школи для успішного вирішення кваліфікаційних вимог.

Пріоритети процесів глобалізації зумовлюють підвищення ролі і значення самостійної роботи магістрантів у процесі навчання в магістратурі зі спеціальності 8.18010021 – «Педагогіка вищої школи», що сприяє підвищенню якості підготовки викладача.

У зв'язку з цим пропонуються наступні кроки удосконалення організації самостійної роботи магістрантів:

- організація індивідуальних планів навчання із залученням магістрантів до науково-дослідної роботи (НДР);
- внесення самостійної роботи до навчального плану і розкладу занять із організацією індивідуальних консультацій;
- створення комплексу навчальних і навчально-методичних посібників для виконання самостійної роботи;
- орієнтація лекційних курсів на самостійну роботу;
- здійснення рейтингового методу контролю самостійної роботи;
- проведення лекційних занять, на яких доповідачами і співдоповідачами виступають самі магістранти.

Питанню самостійної підготовки до лекційних, практичних, семінарських та інших занять в психолого-педагогічній літературі приділено достатньо уваги. Ми зупинимо наш погляд на залученні магістрантів до НДР. Кінцевим продуктом для кожного магістранта в даній діяльності повинна стати завершена магістерська кваліфікаційна робота.

Дослідницька робота припускає вибір проблеми, її теоретичне вивчення, дослідно-експериментальну діяльність, обґрунтування науково-методичних висновків і рекомендацій. Її організують в магістратурі за спеціальними програмами навчально-наукової дослідницької роботи. Але викладачі не повинні перекладати на магістрантів всю важкість цієї роботи (Чернілевський Д. В., 2010). Розглянемо підготовку в магістратурі до дослідницької роботи поетапно:

1. *Підготовчий етап.* Викладачі пропонують теми, що входять в загальну проблему наукової роботи магістратури, або магістрант може запропонувати сам актуальну проблему дослідження. Ці заходи необхідно провести на початку процесу навчання магістранта. Перший варіант відрізняється більшою можливістю базового, організаційного і матеріального (прилади, устаткування) забезпечення. Матеріали досліджень вводяться викладачами в лекції, семінари,

практикуми, включаються в програми спецкурсів, експериментів і ін.

2. *Складання плану дій.* Спільно з керівником складаються загальна програма діяльності, план-проспект дипломної роботи, ведеться підбір літератури.

3. *Вивчення проблеми в науково-педагогічній літературі.* Спочатку магістрант вивчає літературу і робить історико-теоретичний огляд, виділяючи тенденції розвитку об'єкту, що вивчається, описує стан вивченої вибраної проблеми.

4. *Підготовка до експерименту.* Конкретизується план дослідно-експериментальної роботи, створюється теоретична модель досліджуваного процесу, визначаються критерії і показники його ефективності.

5. *Збір дослідницького матеріалу.* В ході переддипломної практики – відбувається збір дослідницького матеріалу шляхом різних видів спостереження за об'єктом, опитів, узагальнень.

6. *Програма дослідження.* У будь-якому випадку складається програма власне дослідно-експериментальної роботи, що включає констатуючий, формуючий і корегуючий етапи, по кожному з яких визначаються його мета, завдання, зміст, методи, база.

На констатуючому етапі ведеться спостереження за експериментальною і контрольною групами; проводяться початкові зрізи, наприклад, рівня розвитку тих якостей, які необхідно сформувати; розробляються методики дослідження.

На формуючому етапі йде пошук шляхів вдосконалення процесу, що вивчається: його змісту, форм і методів організації, пізнавальної діяльності. Магістрант перш за все знайомиться з програмно-методичними матеріалами – «Законом про освіту»; Державними стандартами; підручниками і навчальними посібниками з предмету. Проводиться апробація робочих матеріалів – програм різних курсів по предметах, хрестоматій, конспектів занять, матеріалів для студентів, щоденників спостережень і ін.

В умовах активної практики (3-4 тижня) магістрант може не тільки відвідати заняття, але і випробувати свої ідеї, застосовуючи комплексні методики і технології, відпрацювати колективні і індивідуальні форми роботи.

Корегуючий етап експерименту дозволяє перевірити по виділених критеріях і показниках результати зробленого, внести уточнення до пропонованих рекомендацій, зробити загальні висновки.

Так, формування і розвиток творчого рівня самостійної роботи магістрантів здійснюється шляхом проведення на високому науково-теоретичному і практичному рівнях всіх НДР в тісному поєднанні з якісною організацією спланованої самостійної роботи. Участь магістранта у НДР та організація його самостійної роботи виступають як єдиний цілеспрямований процес підготовки майбутнього викладача вищої школи до саморозвиваючої діяльності.

Висновки. Самостійна робота, що стає рисою особистості магістранта, характеризується постійною потребою самостійно вивчати і вирішувати певні завдання і проблеми, як в процесі навчання, так і в професійній діяльності. Постійна потреба в освіті формується під впливом мотиваційних факторів і, природно, не розглядається як цільове, тимчасове явище; її слід вважати життєвою потребою. Формування високого рівня самостійної роботи магістрантів є підґрунтям для їхньої творчості, ініціативності, активності в процесі навчання в магістратурі і майбутній професійній діяльності.

Література

1. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмельюк, А. В. Семенова та ін.; За ред. З. Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 495 с.

2. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / А. І. Кузьмінський. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2011. – 486 с.

3. Педагогіка вищої школи: підручник / Д. В. Чернілевський, І. С. Гамрецький, О. А. Зарічанський, та інш.; За ред. Д. В. Чернілевського – Вінниця: АМСКП, Глобус-прес, 2010. – 408 с.

А. Ф. Евсюков

ВНЕАУДИТОРНАЯ РАБОТА В РАЗВИТИИ ТВОРЧЕСКОЙ САМОСТОЯТЕЛЬНОСТИ МАГИСТРАНТОВ

В статье рассматривается внеаудиторная работа магистрантов по специальности 8.18010021 – «Педагогика высшей школы». Проведен анализ деятельности магистрантов в ходе выполнения научно-исследовательской работы. Определено, что самостоятельность становится качеством личности магистранта в ходе самостоятельной работы, и характеризуется постоянной потребностью самостоятельно изучать и решать определённые задачи и проблемы, как в процессе обучения, так и в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: внеаудиторная работа; высшая школа; магистрант; магистратура; преподаватель; самореализация; самостоятельность.

A. Evsyukov

OUT OF LECTURE AUDIENCE WORK IN THE DEVELOPMENT OF THE CREATIVE INDEPENDENCE OF THE UNDERGRADUATES

The article reveals the extracurricular work masters on speciality 8.1810021 – «Pedagogy in higher school». Stressed that the priorities of processes of globalization may result in increase of the role and value of independent work of masters in the process of education in the Magistracy of speciality 8.1810021 – «Pedagogy in higher school» higher education, which promotes quality training of the teacher.

The analysis of activity of graduates during the performance of scientific-research work. Determined that independence is becoming a feature of the individual graduate school during independent work, and is characterized by a constant need to learn and solve tasks and problems, both in the learning process and in professional activities. Done accent, that independence is a necessary condition for the effectiveness of any activities: educational, industrial, social, mental, cognitive and others. Expression of autonomy – deeds, actions, statements, assessment of personality in relation to both those who surrounds and itself. Extracurricular activity represents a great opportunity for self-realization. Formation and development of creative level of independent work of masters is carried out by means of a high scientific-theoretical and practical levels of all scientific research

works in close conjunction with the high-quality Organization planned independent work. Attended graduate school in scientific-research works and organization of his independent work act as only a focused process for preparation of future teacher of high school of the self development activity. Independent work that becomes trait personality graduate school, is characterized by a constant need to learn and solve tasks and problems, both in the learning process and in professional activities. The constant need for education is formed under the influence of motivational factors and, of course, are not considered as targeted, temporary phenomenon; It should be considered a vital need. The formation of a high level of independent work of masters is the basis for their creativity, initiative, activity in the process of education in the Magistracy and the future professional activity. Formation of high level creates opportunities for self-study of accents in the educational process to develop graduates strong skills needed by future teacher of the high school for successful solving of qualification requirements.

Keywords: *extracurricular work; high school; independence; master; MD student; self-realization; teacher.*

Рецензенти:

Нагаєв В. М. – д.пед.н., проф.,
Тихоненко О. В. – к.філолог.н., доц.

Стаття надійшла до редакції 16.12.2013